

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Lev Nikolayeviç Tolstoy'un "Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez" Adlı Öyküsünün Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

Zeynep Kantarcı Bingöl ¹
Muş Alparslan Üniversitesi

Öz

İnsan yetiştirmek mühim bir mevzudur. Hele ki yetiştirilecek olan insanın nasıl olması gerektiği konusu daha çok önem arz etmektedir. Bu nedenle değerlerle harmanlanmış insan yetiştirmek her toplumun ve devletin temennisi haline gelmiş ve iyi insan yetiştirme eğitim çalışmalarının gündemine oturmuştur. Doğduğu andan ta ki ölene dek değerler ile örülü bir dünyada var olan insanın bu yöndeki gelişimi başta aile olmak üzere okullar, sosyal çevre, akran grupları, kitle iletişim araçları, sivil toplum örgütleri gibi kaynaklardan beslenmektedir. İçinde bulunulan çağın koşulları ve dünyanın gidişatı göz önünde bulundurulduğunda değerlere yönelik bir eğitimin olması kaçınılmaz görülmektedir. Böyle bir eğitimin nasihat vermektense öteye geçerek yaşantıya aktarılması, etkili ve kalıcı olması için çeşitli yöntem, teknik ve uygulamaya yer verilmesi gerekmektedir. Bu noktada insana ve yaşama dair birçok değerle yüklü edebi eserler gücünden faydalanılan bir kaynak haline dönüşebilir. Çünkü edebi eserlerin sadece estetik kaygıların eşlik ettiği bir anlatım olduğunu söylemek doğru olmaz. Sevgiyi, saygıyı, paylaşmayı, merhameti, yalan söylemek yerine doğru sözlü olmayı, düşmanlık yerine dostluğu, kıskançlık yerine sevgiyi, kin gütmek yerine affetmeyi, ümitsizlik yerine umut etmeyi ve daha birçok şeyi bu eserler öğretir. Hiç şüphesiz tüm dünyaya mal olmuş bir yazar olan Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910)'un eserlerinde bu bağlamın göz önünde tutulduğu fark edilmektedir. Bu çalışmada da onun öykülerinden biri olan *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* adlı öykü değerler eğitimi açısından incelenecektir. Bir hiç yüzünden nice yangınların yaşandığı günümüz dünyasından affetmenin ne kadar büyük bir erdem olduğunu göstermek adına bu öykü bizzat seçilmiştir. "Affetme", öyküde kazandırılması beklenen temel değer olarak saptanmış ve öykünün ana fikri bu değer üzerine inşa edilmiştir. Öyküde kazandırılması hedeflenen diğer değerler "saygı", "iyilik", "yardımseverlik", "çalışkanlık", "sözünde durma", "anne ve babaya itaat olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lev Nikolayeviç Tolstoy, kıvılcımı söndürmeyen ateşi zapt edemez, eğitim, değerler eğitimi

¹Doç. Dr., Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Muş/Türkiye, E-posta: z.kantarci@alparslan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3778-1659>

MAKALE TÜRÜ

Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi

21.09.2022

Kabul Tarihi

01.04.2023

doi:10.57115/karefad.1178299

Atf: Kantarcı Bingöl, Z. (2023). Lev Nikolayeviç Tolstoy'un "Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez" adlı öyküsünün değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-29. <https://doi.org/10.57115/karefad.1178299>

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-0773

ÇANKIRI KARATEKİN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

An Analysis of Lev Nikolayevich Tolstoy’s Story “A Spark Neglected Burns The House” in Terms of Values Education

Zeynep Kantarcı Bingöl ¹
Muş Alparslan University

Abstract

Cultivating of human is an important issue. Especially the issue of how the human to be cultivated should be is more important. For this reason, cultivating human blended with values has become the wish of every society and state, and cultivating good people has been on the agenda of education studies. The development of a human being, who exists in a world woven with values from the moment he is born until his death, is fed by sources such as families, schools, social environment, peer groups, non-governmental organizations and mass media. Considering the conditions of the current era and the course of the world, it seems inevitable to have an education for values. It is necessary to include various methods, techniques and practices in order for such an education. At this point, literary works loaded with many values about human and life can turn into a source that can benefit from its power. to be transferred to life beyond giving advice and to be effective and permanent. Because it would not be correct to say that literary works are only expressions accompanied by aesthetic concerns. These works teach love, respect, sharing, compassion, being truthful instead of lying, friendship instead of enmity, love instead of jealousy, forgiveness instead of hatred, hope instead of despair and many other things. Undoubtedly, it is noticed that this context is taken into consideration in the works of Lev Nikolayevich Tolstoy (1828-1910), a world-renowned writer. In this study, one of his stories, called *A Spark Neglected Burns The House*, will be examined in terms of values education. This story has been personally chosen to show what a great virtue forgiveness is in today’s world where many fires are experienced because of nothing. “Forgiveness” was determined as the basic value expected to be gained in the story and the main idea of the story was built on this value. Other values aimed to be gained in the story were determined as “respect”, “benevolence”, “helpfulness”, “hardworking”.

Keywords: Lev Nikolayevich Tolstoy, a spark neglected burns the house, education, values education

¹Assoc. Prof. Dr., Faculty of Science and Letters, Department of Philosophy, Muş/Türkiye, E-mail: z.kantarci@alparslan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3778-1659>

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date
Research Article	09.21.2022	04.01.2023

İnsan tabiatı gereği iyi ve kötü yönde etkinlikte bulunabilen zıt güçlerin bir çatışma alanıdır. Yarattığı itibarıyla ne iyidir ne kötüdür, ne kuzudur ne de kurttur. Şartlar ve durumlara göre iyi yönde bir kişilik yapısı geliştirebileceği gibi bir canavara da dönüşebilir. Bu noktada insana yol gösteren en önemli kılavuz değerlerdir (Hökelekli, 2013, s. 12). Değerler, bir insanın yaşarken karşılaştığı durumlarda ona yön veren köklü inançlardır ve insanların çeşitli seçenekler içinden tercihlerini belirlemede etkin rol oynarlar. İnsanların çoğunluğu tarafından üzerinde uzlaştıkları ve paylaştıkları davranış standartları olan değerlerle herkes için iyi olan ve herkes için arzulanır olan ortaya koyulur. Bu nedenle değerler, bir toplumun oluşumunu ve sürekliliğini sağlayan temel taşlar arasında kabul edilir. Toplumun varlığını, birliğini, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek ancak değerler sayesinde olmaktadır. Bir topluma mensup insanlar tarafından izlenen, kabul edilen ve içselleştirilen genel amaçlar olarak değerler sosyal kontrolün araçlarıdır ve insanları doğru işler yapmaya yönlendirir. Ayrıca toplumca kabul görmeyen eylemleri engelleme işlevi görür, yasak ve yanlış olan davranışların neler olduğuna işaret eder. İnsanlar arası bağlılığı güçlendirir. Sosyal dayanışmayı yaratır ve sürekli kılar (Aydın & Akyol Güler, 2014, ss. 2-3). Ancak ortak değerler etrafında kenetlenen insanlar anlamlı, uyumlu, amaçlı, kaynaşmış bir yapı sergilerler ve kuru kalabalık olmanın ötesine geçerler (Çetin, 2021, s. 11).

Değerler insanların yaşamlarındaki işaret levhalarıdır. Tehlikeli eğimlerde, kaygan zeminlerde insanlara yol gösterirler. Bu nedenle değerlerin es geçildiği bir yaşantıda aksiliklerin yaşanması kaçınılmazdır. Değerler kişinin varlık nedeninin bilincinde olmasını, etrafında olup biten olayları, durumları anlamasını, anlamlandırmasını ve değerlendirmede kıstaslar geliştirmesini sağlar. Değerler sayesinde mensubiyet bilinci kazanılır, birlik ve beraberlik sağlanır. Bu yüzden değerlerin bireylere aktarımı ve onların etkin bir şekilde hayata geçirilmesi önemli bir konudur (Aydın & Akyol Güler, 2014, s. 5). Soyunu devam ettirirken bilgilerini, düşüncelerini, deneyimlerini, inançlarını, zevklerini, acılarını vb. kendinden sonraki nesillere aktarabilen tek canlı olan insanoğlu bunu eğitim sayesinde başarır (Ulusoy & Dilmaç, 2014, ss. 1-2). Eğitimin her aşamasında oldukça ehemmiyetli bir yere sahip olan aile, bireyin değer sisteminin gelişiminde başat rol oynar. İnsan, hayatındaki birçok davranışı ve iyi ya da kötü hareketlerinin temelini ailesinde kazanır. Farkında olmadan birey aile içinde birçok alışkanlık benimser. Bireyin ilk sosyal çevresini oluşturan ailesi onun beslenme, temizlik, korunma gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda aile fertlerinin tutum ve davranışlarıyla sevginin, saygının, hoşgörünün, yardımlaşmanın vb. ilk filizleri yine aile de atılır. Bireyin yaşantısının büyük bir bölümünü oluşturan okul da bu gelişimi için kilit bir noktadır. Çünkü bazı değerlerin kazanılmasında okul, aileden daha etkilidir (Ulusoy & Dilmaç, 2014, s. 83). Bu nedenle son zamanlarda okullarda değer eğitimine yönelik ciddi adımlar atılmıştır. Okul, değerlerin geliştirilmesinde, pekiştirilmesinde, bir kişilik haline dönüştürülmesinde ve yeni değerlerin kazandırılmasında sistemli,

programlı ve sürekli denetlenen bir kurum olması bakımından değerler eğitiminde büyük bir rol üstlenmektedir. Ailenin ve okulun beraberinde değerler eğitimi akran grupları, sosyal çevre, sivil toplum kuruluşları ve kitle iletişim araçları gibi oldukça farklı kaynaklardan beslenir (Kaya & Taşkın, 2019, s. 90).

Çocuklara ve gençlere okullarda değerlerin öğretilmesi sağlıklı bir toplum oluşturmak adına öncelikli bir konudur. Eğitim sistemin içinde matematik, fen ve Türkçe gibi dersleri öğretmek ne kadar gerekli görülüyorsa değerleri öğretmek de o kadar gereklidir. Öğretim sadece zihinsel öğrenmelerle sınırlı değildir, çocukların ve gençlerin duygu, tutum, davranışlarının hepsinin geliştirilmesi şarttır. Yani değerler eğitimi, eğitimin bütünselliğini tamamlayan bir muhteva içerir (Aydın & Akyol Güler, 2014, s. 3). Çünkü insan bir makine ya da robot benzeri bir şey değildir. Onun zekâsı ve bedensel yetenekleri kadar değer veren, nefret eden, seven, kıskanan, acı çeken, tutku ile bağlanan, hırslanan vb. yönleri de vardır ki insanın bu yönleri eğitilmedikçe dengeli ve sağlıklı bir kişilikten söz etmek mümkün görünmemektedir. Ne yazık ki günümüz eğitimi bilgiyi işleme ve ondan maddi ürün ortaya koymada başarılı olurken şiddet, anlayışsızlık, tahammülsüzlük, güvensizlik, doğru ve dürüst olamama gibi sosyal ilişkilerdeki problemleri çözümlenemeyen yetersiz kalmaktadır. Bu da eğitimde bireyin tüm boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Kaymakcan & Meydan, 2020, ss. 33-34). Değerler eğitimi, bilginin yanında çocukların ve gençlerin kişiliğini iyileştirmesini, geliştirmesini ve topluma karşı sorumluluklarını öğrenmesini kapsar. Bütün toplumlar kendilerine ait değerleri tanıyan ve bilen, olanlara uygun bir yaşantı süren, değerleri yaşatan ve sonraki kuşaklara aktarmak için çabalayan bir nesil yetiştirme arzusundadır. Değerler eğitimi sayesinde bireyler yaşadıkları toplumla bütünleşirler, sosyalleşirler ve aidiyet duygusunu tadarlar (Ulusoy & Arslan, 2019, s. 7). Değerlerin bireylere aktarılması ile bireyin toplum ile olan bağı güçlendirilir ve bireyin toplumla uyumlu bir şekilde yaşamını sürdürmesi sağlanır. Bunun yanı sıra çağın gereksinimlerini karşılayabilen bireyler de yetiştirilir. Bireyin sağlıklı tercihler ve doğru kararlar vermesini etkiler. Bireyi hayata hazırlayarak iyi bir yaşama sahip olması için rehberlik eder (Bozkurt, 2021, s. 20). Değerler eğitiminde çocukların ve gençlerin kendilerine ve içinde yaşadıkları topluma yararlı olacak temel değerleri gelişim alanlarına uygun olarak kazanmaları amaçlanmaktadır. Temel insani değerlerin kazandırılması hedeflenen değerler eğitiminde kendisi ve çevresiyle barışık bireyler yetiştirmek ve toplumsal düzeni korumak hedeflenir (Ulusoy, 2021: 92).

Değerler eğitimi ile insanın içindeki iyi yönleri açığa çıkarmak, kişiliğinin her yönüyle gelişmesine katkı sağlamak, mükemmel bir insan olma yolunda ona yardımcı olmak, insanı ve toplumu kötülöklere karşı korumak ve tehlikelerden ve felaketlerden kurtarmak, insanı iyi meziyetlerle donatmak istenmektedir (Ulusoy, 2021, ss. 92-93). Böylece çocuklarda ve gençlerde

sağlam kanaatler oluşturularak iyi eğilimleri geliştirilir ve onların kötü eğilimlere teslim olmamaları sağlanır. Öyle ki teknolojinin gelişmesiyle birlikte medyanın ve sanal dünyanın yarattığı popüler kültürün tesiri altındaki çocuklar ve gençler değer yozlaşması ile burun buruna gelmekte ve olumsuz davranışlar sergilemektedirler (Aydın & Akyol Güler, 2014, ss. 15-16). Son zamanlarda sıkça duyduğumuz çocukların ve gençlerin de içine karıştığı kavgalar, cinayetler, intiharlar, hırsızlıklar, tecavüzler ve daha birçok olması istenmeyen olaylar insan ve yaşamında bir çöküntüye ve değersizleşmeye doğru sürüklenmenin olduğunun göstergesidir. Tüm bu olanlar değerler eğitiminin ne kadar gerekli ve önemli olduğuna işaret etmektedir.

Değerler eğitiminin asıl amacı insana değerler hakkında sadece bilgi sunmak değildir. İnsanın yaşamına bir mana katmak, ruhsal dengesini koruyup kollamak, insanı ahlak ve karakteri sağlam güçlü bir kişilik haline getirmektir (Aydın & Akyol Güler, 2014, s. 16). Bu bağlamda değerlerin yetişmekte olan nesillere nasıl kazandırılacağı değerler eğitiminde zihni kurcalayan önemli bir husustur. Bu konuda çeşitli yaklaşımlar, yöntem ve teknikler ortaya atılmıştır. Bunlardan biri de okuma metinleri özellikle çocukları ve gençleri taklide teşvik edecek edebi eserler aracılığıyla değerlerin telkin edilmesidir. Değer telkininde amaç, çocuklara ve gençlere belli değerleri aşlamak ya da onların bu değerleri içselleştirmelerini sağlamak ve onların değerlerini arzu edilen değerlere en yakın hale dönüştürmektir. Bunun için değerlerle ilgili mesajları içeren şarkılar, şiirler, masallar, tarihsel ve kurgusal hikâyelere yer verilir (Ulusoy, 2021, s. 140). Hedefinde topluma mesajlar verme olan her kitabın içinde çeşitli değerleri taşıdığı şüphesizdir. Barındırdığı değerlerin nicelik ve niteliği açısından asırlara mal olmuş eserler mevcuttur. Bunların insanların ve toplumların hayatlarındaki katkıları göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitimi alanında mühim katkılar sağlamaktadır. Çünkü birey okuduğu metinlerde anlatılanlarla kendi durumunu karşılaştırmakta bir nevi analogi kurmaktadır. Bu sayede bireyin farkındalık sınırı genişlemekte ve okuduğu metindeki mesajları hazmetmesi için bir zemin oluşturmaktadır. Böyle değerler sadece bilgi düzeyinde kalmayarak belli bir zaman sonra vicdani hüküm ve değer yargısı olarak bireyin dünyasında yerini almaktadır (Şanlı, 2021, s. 296). Edebi eserlerin değerler eğitimi üzerindeki etkilerini onaylayan araştırmalar söz konusu olmakla birlikte ilgili alanyazın incelendiğinde Ata (2015) editörlüğünde hazırlanan *Bir Eğitimci Olarak Leo N. Tolstoy ve Yasnaya Polyana Okulundaki Uygulamaları* adlı kitapta Tolstoy'un eğitim düşünceleri ve Yasnaya Polyana Okulundaki uygulamaları gözden geçirilmiştir. Demir (2020) tarafından hazırlanan *Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Anarşist Eğitim Kuramı ve Yasnaya Polyana Okulu* başlıklı yüksek lisans tezinde Tolstoy'un anarşist eğitim anlayışı ve Yasnaya Polyana Okulu üzerinde çalışılmıştır. Efil (2020) tarafından yapılan *Tolstoy'da Sanatın Din ve Ahlakla İlişkisi* başlıklı çalışmada Tolstoy için sanatın özünün güzellik değil de, dini bilince dayalı ahlaki değerlerin oluşturduğu düşüncesi incelenmektedir. Üngüt Taşkın

(2021) tarafından yapılan *Değerler Eğitiminde Edebi Eserlerden Yararlanma Örneği: L. N. Tolstoy'a Ait "İnsan Neyle Yaşar?" Kitabının İçerdiği Değerlerin İncelenmesi* adlı çalışmada kitaptan seçilen dört hikâyede toplam on sekiz değere yer verilmiştir. Pala (2021) tarafından yapılan *Lev Nikolayeviç Tolstoy'un "İnsan Ne İle Yaşar" Adlı Hikâyesinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* adlı çalışmada hikâyesinde yer alan değerlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ilıca (2023) tarafından yapılan *L. N. Tolstoy'un Dinî- Ahlaki Felsefesinde Kötülüğe Karşı Koymama İlkesi: Diriliş Romanı Örneğiyle* adlı çalışmada Tolstoy'un din, inanç ve ahlak çerçevesinde ileri sürdüğü görüşleri ile kötülüğe karşı koymama ilkesi bağlamında ele alınmakta ve sözü geçen düşünceler ekseninde Tolstoy'un *Diriliş* romanı analiz edilmektedir. Tolstoy'un *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* adlı öyküsünün değerler eğitimi açısından önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünden hazırlanan bu çalışma ile de öykünün değerler eğitimine nasıl bir katkı sunacağı değerlendirilecektir. Bu bağlamda çalışmanın konusunu sözü edilen öyküyü değerler eğitimi açısından incelemek oluşturmaktadır. Çalışmanın problemi öyküde hangi değerlerin olduğunu tespit etmektir. Bu çalışma ile öykünün değerler eğitimine sağlayacağı faydaları göstermek amaçlanmaktadır.

Çalışmada aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmaktadır:

- Öyküde kazandırılması hedeflenen değerler hangileridir?
- Öyküde kazandırılması hedeflenen değerlerle ilgili ifadeler nelerdir?
- Öyküde kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin uzman görüşleri nasıldır?
- Öykü, değerler eğitimine nasıl bir katkı sağlayacaktır?
- Öyküde yer alan değerlerin kazandırılması için nasıl bir yol izlenmelidir?

Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Edebi Kişiliği

Hiç şüphesiz Tolstoy, 19. yüzyılın en çok dikkate alınmaya değer ve üzerinde araştırma yapılması gereken en önemli kişilerinden birisidir. Elbette bu öncelikle edebiyat alanındaki üstün yeteneğinden ileri gelmektedir. Onun düzgün ahlakı, soylu ve orijinal görüşleri, insan doğası ve zaafı hakkında titiz araştırmaları ve özellikle de insanın yaşam şekli ile yaşam esasları arasında kurduğu sıkı ve samimi ilişki Tolstoy'un edebiyat alanındaki tanınırlığını ve şöhretini artırmıştır (Kansu, 2016, s. 65). Tolstoy'u anlayabilmek adına onu dünyanın en çok okunan isimlerden biri haline getiren edebi ve sanatçı kimliği yanında onun bir hak ve ahlak arayıcısı misyonu da göz önünde bulundurulmalıdır. Zira Tolstoy'u sadece iyi bir yazar olarak tanımlamak ona yapılmış büyük bir haksızlık olacaktır. Ona yazarlığın yanında vicdan öncüsü, anarşist, asker, ahlak ve din öğretmeni, çevreci, savaş

muhabiri, sosyal reformist gibi pek çok sıfat yakıştırılmıştır (akt., Birekul, 2021, s. 373). Bir eğitim düşünürü olarak da çalışmalarından çoğu kişi habersizdir. Oysa eğitim Tolstoy'un her daim ilgilendiği bir alan olmuştur. Eserlerinde eğitici bir yan bulundurmaya ön planda tutmuştur.

Bir şair ve bir sanatkâr olması babında Tolstoy pek yüksek nitelikleri olan maharetli bir şahsiyettir. Bunun yanı sıra Tolstoy bir aydınlatıcıdır. İnsanın, yaşamı için en doğru yolu ve insanın mutluluğunu sağlayacak imkânları bulmak ve öğretmek vazifesini yüklenen Tolstoy tüm yazılarında bu elçilik görevini takınır ve insanların ruhlarını yükseltmek için uğraşır (Kansu, 2016: 65). Çünkü onun için genelde sanat, özelde edebiyat insanın iyileştirilmesi için lazım olan ebedi hakikatleri taşımalıdır. Edebiyat, ahlakla ilgilenmeli, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırmalı ve en nihayetinde okuyanı Tanrı'ya götürmelidir (Moulin, 2018, s. 72). Anlaşıldığı üzere Tolstoy, sanatın tüm dallarına ve edebiyata eşine az rastlanır bir tutkuyla ahlak yönünden pay biçmektedir. Ona göre iyi bir edebiyat yaratılmalı ve yaşayıp geliştirilmelidir. Edebiyat ancak iyi duygular aşladığı ölçüde değerlidir. Tolstoy için edebiyatta önemli olan sanat değeri değil, ahlak değeridir. Tolstoy daha da ileri giderek iyi ile bağdaşmayan edebi eserleri kılı bile kıpırdamadan yok etmeyi buyurur. Hatta benimsediği görüşleri tutarsız kılabilir endişesiyle kendi büyük romanlarını dahi yasaklamaya kalkışmıştır (Uygur, 2009: 80). Kısacası ahlaki bakımdan yüksek sayılan metinleri gerçek edebiyat olarak kabul etmiştir (Kolcu, 2008, s. 26). Bir eserde ahlaki bir amacın bulunmaması onu rahatsız etmektedir. O, eserin ahlaki meseleler için yol gösterici olması gereği üzerinde durmaktadır.

Tolstoy kendi döneminde sosyal fayda ve eğitim açısından tasnife tabii tuttuğu eserlerden pek azına geçerli not vermiştir (Kolcu, 2008, s. 60). Onun sanat üzerine olan düşüncelerini detaylı bir şekilde irdelediği *Sanat Nedir?* adlı eseri incelendiğinde bunun sebebini anlamak mümkündür. Tolstoy, bu eserde sanatın ne olduğuna dair fikirler ileri süren filozof ve kuramcılarının görüşlerini de değerlendirmektedir. Bunlardan çoğu sanatı güzellik duygusu ile ilişkilendirerek ele alır ve sanatın haz vermekten yana olduğunu ifade eder. Yani onlar için sanat; güzellik, iyilik, doğruluk ve estetik hazla birlikte anılır. Bazıları sanatı metafizik ile bağlantılı düşünür ve sanatın Tanrı'nın güzelliğinin bir tecellisi olduğunu söyler. Bazıları da doğa ve insanla güzellik duygusu arasındaki ilişki bağlamında inceler. Kendisinden önceki filozof ve kuramcılarının düşüncelerini kıyasıya eleştiren Tolstoy için yapılan bu açıklamaların hiçbir geçerliliği olamaz. O, sanatın ne işe yaradığından hareketle onun ne olduğu konusundaki fikirlerini ileri sürer. Onun için sanat mutlaka bir amaca hizmet etmeli, bir işlevi ve bir faydası olmalıdır. Eğer sanat bir duygu aktarımı ise sanatçı da kendisinin duyduğu duyguları okur ya da seyircideki yankısını göstermek zorunda olacaktır (Kolcu, 2008, ss. 107-109). Tolstoy'a göre bir eserin sanat eseri olabilmesi için sanatçının duygularını dile getirerek aktarabilmesi gereklidir. Ama bunun yanında aktarılan duygunun

büyük halk yığınlarına bulaşabilmesi lazımdır. Ayrıca bulaşan duygunun yararlı türden bir duygu olması da gereklidir. Bunları sağlamayan sanat eseri Tolstoy'un nazarında değersizdir (Moran, 1998, ss. 111-112). Sadece seçkin bir kitleye hitap eden sanat o sınıfın zevklerini yansıtarak onlara yönelik bir haz sunmaktadır. Sınırlı bir kesimi dikkate aldığı için yetersiz ve anlamsız olmaktadır (Kolcu, 2008, s. 109). O, daha çok kendi yaşadığı dönemde tam bir felaket ve cehalet içinde bulunan Rus köylüsünün ruhu ile aynileşecek bir sanat eseri yaratma peşindedir (Kolcu, 2008, s. 113). Tolstoy, tanık olduğu bu çalkantılı dönemde sanata bir kurtarıcı gözüyle bakmakta ve onunla geniş halk kitlelerine ulaşmayı, onların duygularını yansıtmayı amaçlamaktadır.

Edebiyatın sadece bir güzellik sorunu olmadığı, okuru ve toplumu etkileyeceği ve bu etkinin yararlı olması gerektiği düşüncesi Platon'dan bu yana süregelmiştir. Sanatın yararsızlığına ve hatta zararlı olduğuna inananlara karşı edebiyatı savunmak zorunda kalanlar genellikle edebiyatın ahlaki yönü üzerinde durmuş, insanları eğitici rolünü belirtmişlerdir (Moran, 1998, s. 75). Tolstoy da sanatın öğretici olması gereği üzerinde durmakta ve sanatın ahlaki ve dini bir amaçla yüklenmesi gerektiğini söylemektedir (Moulin, 2018, s. 72). Tolstoy'un arzuladığı sanat eseri eğitici olmalı, ahlak dersi vermeli ve sanatçının aktarımı sayesinde okuyanda estetik bir yaşantı uyandırmalıdır (Kolcu, 2008, s. 115). Tolstoy için sanat eğitici olmalıdır ama sanat bu eğiticilik rolünü belli duyguları aktararak yapmalıdır. Tolstoy sanatın ancak insanları duygularda birleştirmek suretiyle topluma yararlı olacağı kanısındadır (Moran, 1998, s. 113). Sanat insanlarda iyi duygular uyandırmak suretiyle onları eğitir ve birbirlerine yaklaştırır (Moran, 1998, s. 116).

Tolstoy, romanların insanı güldürmesi ve ağlatması, insanda yaşayan karakterler yanılısaması uyandırması gerektiği yönündeki görüşten vazgeçerek sanatçının işlevini insanın nasıl davranması gerektiğini anlatma olarak belirtmiştir (Wilson, 2019, s. 432). Tolstoy'a göre insanların ortak yaşam sürmeleri şiddet ve ceza korkusu dışında kalan şeyler sayesinde gerçekleşmektedir. Yaşamın üzerinde yükseldiği temel değer de budur. Bunun gerçekleşmesi sanat sayesinde olur. Anneye, babaya, çocuklara, eşe, yakınlarla, düşmanlara, yabancılara, büyüklere, hastalara, hayvanlara nasıl davranılması gerektiği ancak sanat yoluyla aktarılabilir. İnsanlık bu işin tek yolunun sanat olduğunun bilincine vardığında zaten herhangi bir zor kullanmaya gerek kalmayacaktır. Bu düşünceleriyle Tolstoy sanatı, din bilincine karşılık gelecek bir mertebeye yükseltmektedir (Tolstoy, 2021b, s. 230).

Sanatın üzerine düşen büyük görevler vardır: Sanat, ama gerçek sanat, dinin güdümündeki bilimin de yardımıyla, günümüzde mahkemeler, polis, teftiş, denetleme, hayır kurumları vb. dışsal birtakım önlemlerle gerçekleştirilen bir şeyi, insanları özgür, mutlu, barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamalıdır. Sanat, zoru, şiddeti hayatımızdan uzaklaştırmalıdır (Tolstoy, 2021b, s. 230).

Tolstoy sanat yoluyla ayırım yapmaksızın bütün toplumlara mensup insanları kardeşçe bir sevginin etrafında birleşmesini ister. Sanat öncelikle herkesin kardeş olduğuna yönelik duyguları sonrasında merhamet, neşe vb. gibi herkesin paylaşabileceği basit duyguları dile getirmelidir (Moran, 1998, s. 110). Görüldüğü üzere Tolstoy vaaz-u nasihat sanatı peşindedir. Onun sunduğu reçetede din kardeşliği, merhamet duygusu, toplumsal ahlakın gücü yer alır (Kolcu, 2008, s. 114). O, böylece insanları acımasız duygularından arındırmayı ummaktadır.

Tolstoy, bütün erkeklerin ve kadınların kendi vicdanlarının sesine uymaları durumunda, nefret uyandırıcı işlerin dönüşüme uğrayacağından emindir (Wilson, 2019, s. 374). Çünkü Tolstoy her çocuğun içinde doğuştan gelen bir iyilik olduğuna inanır. Ona göre eğer insanların mayasında bir iyilik varsa toplum kolayca daha iyiye gidebilir. Bu da ancak bireylerin kendi dönüşümü yoluyla mümkündür. Sadece çocuğun, kendi içindeki doğuştan gelen iyiliği fark etmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle Tolstoy, çocukların eğitiminin, toplumsal iyileşme ve toplum ahlakının düzelmesi bakımından birinci derecede önemli olduğuna inanmaktadır (Moulin, 2018, ss. 16-21).

Tolstoy, çocuklara ve yetişkinlere ahlaki açıdan yol gösteren halk masalları yazmak için roman yazmaktan vazgeçmiştir (Moulin, 2018, s. 21). O, *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina*'da olduğu gibi öykülerinde de bir tür manevi simyayla dönüşüme uğramış benlik bilinçlerini sergilemektedir (Wilson, 2019, s. 284). *Anna Karenina* ile yaratıcılıkta mükemmelliğin doruğuna ulaştıktan sonra ahlaki denemeler haricinde hiçbir şey yazmamaya karar vermiştir. Gerçi yaratıcılığında muhteşemin muhteşemi sayılan *Ivan Ilyiç'in Ölümü* adlı eseri ile bu kararına yenik düşse de vaiz Tolstoy'u sanatçı Tolstoy'dan ayırmak bir hayli güçtür (Nabokov, 2017, s. 201). Çünkü Tolstoy, benzetme, teşbih veya mecazların çoğunu bile estetik değil, etik amaçla kullanır. Yani benzetmeleri bile faydacı ve işlevseldir. Tasvirleri geliştirmek sanatsal algıya yeni bir açı kazandırmaktan ziyade ahlaki meseleleri göz önüne sermek içindir (Nabokov, 2017, s. 275).

Sanatın, dini ve ahlaki mesajları iletmekten, insanlar arasında iletişim veya diyalog kurmaktan başka bir işlevi ve gerçekliği olmaması yönündeki Tolstoy'un bu yaklaşımı sanatı araçsallaştırdığı gerekçesiyle eleştirilebilir. Tolstoy için sanat, dini ve ahlaki mesajlar taşıdığı, sanatçı ile halk arasında gerçekçi ilişkiler kurabildiği sürece sanat adını almaya layık görülmektedir. Bu, sanatın sözü edilen işlevini tamamladıktan sonra onu gereksizliğe mahkûm etmek ve bir köşeye atmak anlamına gelir. Sanatın insanları birleştirdiği ve bütünleştirdiği, dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirdiği önemli bir noktadır. Sanat, dini ve ahlaki mesajları iletme rolünü de üstlenir (Efil, 2020, ss. 478-479). Tolstoy'un bu düşüncelerinde haklılık payı olabilir. Ama sanat için insan duygularının dışsal işaretler yoluyla ifade edilmesi değildir diyerek onu bir ödev konumuna indirgemesi tartışmaya açık bir konudur. Tüm haklı yönlerine rağmen sanatçıyı sınırlandırıcı katı bir tutum

içinde olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir (Kalfa, 2015, s. 123). Çünkü Tolstoy, sanatı sınırlandırırken onun özgürleştirici ve yaratıcı boyutlarını göz ardı etmektedir. Buna karşın sanatı, dini ve ahlaki kaygılardan ayrı düşünemeyen Tolstoy'un Wagner'i örnek göstererek sanatta özgürlüğün önemine değindiği görülmektedir. Yine de bu görüşlerine dayanarak dini ve ahlaki değerleri sanat eserinin kıymetini belirleyen bir kıstas olarak gören Tolstoy'un sanatta tam manasıyla özgürlükçü bir tutum içinde olduğunu söylemek zor olsa gerek.

Öykünün Özeti

İncil'den affetme ve bağışlama ile ilgili bir kıssadan alıntıyla başlayan öykü, iki aile arasında bir hiç yüzünden çıkan kavganın nasıl bir felakete dönüştüğünü konu edinmektedir. Köyün birinde zamanında çok sıkı fıkı olan ve çok iyi geçinen iki aile yaşamaktadır. Bu ailelerin büyüklerinden Gavriilo'nun babası Gordey hayattayken, Ivan'ın babası da sağlıklıyken aralarında herhangi bir husumet bulunmamaktadır. Ailelerden birinin bir şeye ihtiyacı olsa hemen diğeri onun yardımına koşmakta, bir ailenin evinde bir şey lazım olsa da evde bulunmasa öbür aile tarafından hemen tedarik edilmekte, yanlışlıkla hayvanlar birbirlerinin tarlasına girse güzel bir dille söylenmekte ve kesinlikle iki aile arasında kavga, döğüş, küfür, kötülleme görülmemektedir. Fakat yaşlıların yerini gençler alınca işler değişir. Günün birinde Ivan'ın gelini Paskalya için yumurta biriktirmeye başlar ve her gün ahırdan bir yumurta alır. Ancak bir gün ahıra gittiğinde yumurta göremez ve evin küçük oğlu yengesine tavuğun komşularının avlusunda gıdaklayıp geldiğini söyler. Bunu duyan gelin komşularının kapısını çalar ve kapıyı açan evin yaşlıca hanımına tavuğun onların bahçesinde yumurtlayıp yumurtlamadığını sorar. Evin hanımı yaşlı kadın da tavuk falan görmediğini, kendi tavuklarının da yumurtladığını, başkasının yumurtasına ihtiyacı olmadığını söyler. Hatta daha da ileri giderek başkalarının avlularından yumurta toplamaya gitmediğini de belirtir. Yersiz bir şey söyleyen geline komşu kadın da iki misli cevap verir ve ağız dalaşına tutuşurlar. Su almaktan dönen Ivan'ın karısı da lafa karışır. Sesi duyan Gavriilo'nun karısı da onlara eklenir. Birbirlerine ettikleri küfürlerin ve hakaretlerin, attıkları iftiraların sonu kavgaya dönüşür. Tarladan dönen erkekler de kavgaya karışır. Nihayet köy ahali yetişip kavgayı ayırana kadar Ivan, Gavriilo'nun bir tutam sakalını koparır. İki aile arasındaki düşmanlık böylece başlamış olur. Ama iki taraf da durmaz. Önce sakalı koparılan Gavriilo mahkemenin yolunu tutar. Arkasından Ivan, düğmelerimi kopardı diye mahkemeye başvurur. Davalar devam ederken iki taraf birbirlerinin açığını kollayıp durmakta ve birbirini tekrar şikâyet etmektedir. Daha kavganın ilk gününden beri bu husumetten hiç hoşlanmayan Ivan'ın hasta ve yatalak babası, oğluna hıncı daha fazla uzatmamasını ve gidip Gavriilo ile barışmasını söylese de evin gençleri adamın ihtiyarlıktan saçmaladığını düşünerek onu dinlememektedir. İki tarafın öfkesi günbegün artmakta birbirlerine ne kadar kötülük ederlerse kinleri de o kadar artmaktadır. Bunların

didişmelerinden köy halkı, mahkemeler, yargıçlar herkes çok mustarip olmuştur. Ivan'ın ihtiyar babası her ne kadar işi büyütmeyin, kin tutmak kötüdür, kötülük eden kötülük bulur dese de ihtiyarı dinleyen yoktur. Kavganın ilerleyen yıllarında bir davette Ivan'ın gelini Gavriilo'yu insanların içinde rezil eder ve kendine hâkim olamayan Gavriilo da hamile olan geline okkalı bir yumruk atar. İki aile yine mahkeme yollarına düşerler. Gavriilo önce delil yetersizliğinden beraat eder, Ivan'ın didinmeleri sonucu 20 değnek vurulmak suretiyle cezalandırılır. Cezasını öğrenen Gavriilo'nun Ivan için onunki yanınca canı nasıl yanıyor görürüz demesini tehdit olarak algılayan Ivan bir daha mahkemeye başvurur. Onlardan bıkan yargıçlar onları barışmaya davet eder ama iki taraftan hiçbiri buna yanaşmaz ve evlerinin yolunu tutarlar. Ivan'ın aklında hep Gavriilo'nun sözleri dönüp dolaşmaktadır. Eve geldiğinde hasta babası zar zor yanına gelerek Gavriilo'yu affetmesi ve onunla barışması için yine oğluna nasihat eder. Ona bu işi ertelememesini eğer kıvılcımı söndüremezse ateşi zapt edemeyeceğini söyler. Babasının sözleri karşısında biraz yumuşayan Ivan, kafasından Gavriilo'yu affetmeyi geçirirken evin kadınları bağıra çağıra içeri girer ve saçma sapan bir sürü sözle yine Ivan'ı öfkelenirler. Ivan artık hepten barışmaktan vazgeçmiştir ve kendisini evden dışarı atar. Yapılacak birkaç işi vardır, onları halledip tam eve döneceği sırada Gavriilo'nun küfürler savurduğu duyar. Öfkeden deliye dönen Ivan evine gitmesine gider, lakin zihninde hep Gavriilo'nun sözleri dönüp dolaşmaktadır. Evde bir şeylerle meşgul olmaya çalışsa da içi içini yer, kalkıp atları otlatmaya giden oğlunu geçirmek için kapıya çıkar. Oğlunu yolladıktan sonra hemen içeri girmez yine Gavriilo'nun sözlerini düşünür. Havanın kuru ve rüzgârlı olduğunu fark eden Ivan, hiç aklından çıkarmadığı Gavriilo'nun sözlerinden evlerini ateşe verip kaçabileceğinden işkillenir. Gavriilo'yu suçüstü yakalamak için avlunun etrafında dolaşmaya başlar. Biraz ilerledikten sonra bir parıltı görür, yere çömelen bir adam elindeki sap demetini tutuşturmuştur. Ivan, adamı yakalamak için koşar, alevler iyice artmıştır ve onlardan çıkan ışıkla Ivan yakalamaya çalıştığı adamın Gavriilo olduğundan artık iyice emin olur. Ivan'ı gören Gavriilo kaçmaya başlar, Ivan'ın onu tam yakalayacağı sırada Gavriilo yerden kaptığı bir meşe kazığıyla onun başına vurur ve Ivan devrilir. Kendine geldiğinde artık ne kadar hayıflansa da her şey için çok geçtir. Her yeri ateş sarmıştır, sadece Ivan'ın evi yanmamıştır, Gavriilo'nun evi de yanmıştır. Hatta köyün yarısı yangından zarar görmüştür. Her şey küle dönmüştür, Ivan sap demetini alıp çiğneseydim hiçbir şey olmazdı diye dövünüp durmaktadır. Hâlbuki yangından canlarını zor kurtarmışlardır. Yaralanan Ivan'ın babası da muhtarın evindedir. Muhtar, oğlunu Ivan'a gönderir ve ölmek üzere olan adamcağızın oğlunu görmek istediği söyleyerek onu çağırmasını ister. Ivan, babasının yanına gelir ve babası ona köyü kimin ateşe verdiğini sorar. Ivan, Gavriilo'yu suçlayan sözler savurarak köyü onun yaktığını ifade eder. İhtiyar adam sorusunu yineleyerek suçun kimde olduğunu bir daha sorar. Diz çöküp ağlamaya başlayan Ivan, suçun kendinde olduğunu belirtir, babasından af diler. İhtiyar adam yangını

Gavrilo'nun çıkardığını söylememesi için Ivan'ı tembihler ve mutlu bir şekilde son nefesini verir. Ivan, babasına söz verdiği gibi Gavrilo'yu ele vermez ve ona olan öfkesi de diner. Gavrilo ise Ivan'ın neden kendisini ele vermediğine şaşırır, önceleri biraz tedirgin olsa da sonraları duruma alışır. Her iki taraf kavgayı bırakır, birbiriyle iyi geçinen komşular olarak yaşayıp giderler.

İnceleme Nesnesi

Araştırma için L. N. Tolstoy'un 1872-1886 yılları arasında yazdığı *İnsan Neyle Yaşar?* adlı kitabında yer alan altı kısa öyküden biri olan *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* isimli öyküsü inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada Rusça aslından Koray Karasulu tarafından Türkçeye tercüme edilen ve 2021 yılında Türkiye İş Bankası Yayınları tarafından 28. baskısı yapılan kitap temel alınmıştır.

Bu eser, Tolstoy'un dünyanın en çok tanınan ve okunan güçlü kalemlerinden biri olmasının yanı sıra onun eğitici kimliği de göz önünde bulundurularak incelemeye değer görülmüştür. Öyküde, değerler eğitimi için örnek oluşturabilecek çok sayıda kullanım içermesi de tercih nedeni olmuştur.

Araştırmanın Modeli

Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez adlı öyküde yer alan değerleri belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılmak istenen olay ya da olgulara ilişkin bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizine dayanır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 187). Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Dokümanı düz ve yalın bir okumanın ötesine taşıyan içerik analizi, dokümandaki mesajın bir sistem dâhilinde tanımlanmasında ve örtülü içeriklerin ortaya çıkarılmasında yardımcıdır (Bilgin, 2006, ss. 6-7).

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

İnceleme nesnesi olan öykü araştırmacı tarafından birkaç defa okunmuştur. Öyküde değerlere gönderme yaptığı düşünülen cümleler tespit edilmiştir. Bu cümleler incelenerek hangi değeri temsil ettiği saptanmıştır. Bulgular kısmında bu değerler onlara ait alıntılarla birlikte gösterilmiştir. Öykü değerler açısından incelendiğinde affetme, saygı, iyilik, yardımseverlik ve çalışkanlık en belirgin değerler olarak göze çarpmaktadır. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için değerler eğitimi ve değerler felsefesi alanında uzman görüşlerinden elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu çalışma Tolstoy'a ait *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* adlı öyküyü değerler bağlamında incelenmeyi amaçlamaktadır. Öyküde tespit edilen kazandırılması hedeflenen değerler ve ilgilî ifadeler şunlardır:

a) Affetme: Bir kişiye karşı yapılan yanlış ve hatalı bir davranışa ya da bir kötülüğe karşılık vermemek affetme olarak tanımlanır. Affetme, bir başkasının hatalarını bağışlama ve kin gütmeye son vermedir. Kişinin zarar gören ilişkiyi düzeltmek amacıyla intikam duygularını hoşgörü ve empati ile değiştirmesidir. Kişinin kendisine yönelik bir kusur işleyen ve onu inciten kişiye karşı sevgi ve merhamet göstererek gücenme, darılma, öç alma gibi olumsuz davranışları sergilememektir (Hökelekli, 2013, s. 297). Konu ile ilgili düşünceleri alınan sınıf öğretmeni, affetme için özellikle çocukların okul hayatında çokça karşılaştığı bir değer olduğunu belirtmektedir. O, çocukların kendi aralarında yaşadıkları sorunlarda birbirlerine küstüklerini, bir müddet konuşmadıklarını ve sonrasında öğretmenlerinin ya da arkadaşlarının araya girmesiyle karşılıklı olarak özür dilediklerini ve birbirlerini affederek yaşanan tatsız durumun tatlıya bağladıklarını örnek olarak göstermektedir. Verdiği sıkça rastlanan diğer örnekte ise sınıf kurallarını ihlal eden bir öğrenciyi bir daha yapmaması kaydıyla öğretmenin affetmesinden bahsetmektedir. Öykü üzerinden affetmeyi değerlendiren din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, öyküde olduğu gibi hata yapanlara ceza ile karşılık vermenin onları daha da hırçınlaştırdığını ancak affetmenin karşıdakinde pişmanlık duygusuna, aynı hatayı bir daha yapmamasına sebep olduğundan ve kişiler arasında bir samimiyet oluşturduğundan söz etmektedir. Ona göre, kişi affedebilme erdemini gösterebiliyorsa hem kendi değerini artırır hem de içinde yaşadığı toplumda barışın, sevginin ve mutluluğun oluşmasına katkı sağlar. Felsefe öğretmenin değerlendirmesine göre; affetmek, insan için en zor şeylerden biridir. Belki de zorun kendisidir. İnsanın duygu ve düşüncelerine gem vurabilmesi, yaşanmış olayları hatırasından silebilmesi, yeni tertemiz bir sayfa açıp yola o şekilde devam edebilmesi mümkün değildir. Çünkü insanın içinde sürekli olarak büyüttüğü bir ateş vardır. Bu ateşin kıvılcımlarını ise kin, nefret, kıskançlık, hırs, öfke ve intikam oluşturmaktadır. İnsan, tüm bu duyguları içinde taşıırken affi gerçekten affedici midir? Aslında insan affettiği an özgürleşir. Affetmek insanın duygusal bilincini derinleştirir. Nefret yaşamdan zevk almamızı, insanların zaten az olan güzel yanlarını görmemizi engeller. Güzelin önünde gözümüzü bağlar. Kin ve öfkenin kafesinde tutsak bir ruhla nereye kadar yaşanır ki... Çoğu insan affetmenin nefret ettiği kişiyi suçsuz ya da haklı bulduğu anlamına geleceğini sanır. Oysa affetmek, geçmişin acıtan anılarının boyunduruğundan kurtulmaktır; bu acıların yaşantımıza kement atıp bizi mutsuzluğa sürüklemesine son vermektir. Affetmek, yaşananları hatırlamaya rağmen yaşanmamış sayıp devam edebilmektir.

Öyküde iki aile arasındaki düşmanlık başladığından beri Ivan'ın babası ona sürekli Gavriilo'yu affetmesini ve onunla barışmasını söylemektedir. Yaşlı adamın sözlerinden hareketle affetmenin büyük bir erdem olduğu görülmekte aynı zamanda affetmenin psikolojik olarak insanı rahatlattığı, toplumsal olarak da huzuru sağladığı ve Tanrısal bir buyruk olduğu üzerinde durulmaktadır.

“Biri sana kötü bir şey mi söyledi, aldırmayacak doğrusunu göstereceksin. Haydi, kavga ettiniz diyelim; hepimiz günahkârız, olur böyle şeyler. Haydi, gidip barışın da bitsin bu iş. Hıncı uzatırsanız daha kötü olur.” (Tolstoy, 2021a, s. 33)

“Bak oğlum, sorumluluklarını hatırla, işine bak: Çocuklarınla birlikte tarlanı, evini idare et; biri seni gücendirirse Tanrı’nın emrine uy ve affet onu; hem hayatın dertsiz kaygısız, hem de vicdanın hep rahat olur.” (Tolstoy, 2021a, s. 39)

“Başkasının bir günahını örtersen, Tanrı senin iki günahını affeder.” (Tolstoy, 2021a, s. 46)

“Şu ihtiyar babanı dinle. Hemen kır atı koş arabaya, mahkemeye git ve tüm şikâyet dilekçelerini geri al; sabah da doğruca Gavriyla’ya git, Tanrı’nın izniyle onunla barış ve bize davet et.” (Tolstoy, 2021a, s. 39)

Ayrıca iki ailenin sürekli birbirini dava etmesinden bunalan yargıçlardan ihtiyar olanı da affetmenin yüce bir değer olduğuna ilişkin sözler söylemektedir.

“Bakın kardeşler, iyisi mi siz barışın. Hamile bir kadını dövmekle iyi bir şey mi yaptığını sanıyorsun Gavriilo? Bereket versin Tanrı onu korudu, yoksa katil olurdun. Bu yaptığın hoş mu yani? Suçlu olduğunu kabul edip af dile. O da seni affetsin.” (Tolstoy, 2021a, s. 36)

“İlk madde şöyle diyor: Tanrı’yı unutmamalı, Tanrı barışı emreder.” (Tolstoy, 2021a, s. 36)

Öyküden alınan bu kesitler üzerinden açıklamalarda bulunan değerler felsefesi alanında çalışmaları olan öğretim üyesi, öyküde öncelikle dinden beslenen bir ahlak anlayışının söz konusu olduğunu affetmenin de daha çok bu bağlamda ele alındığını ifade etmektedir. O, öyküde Tanrısal bir buyruk olarak görülen affetmenin insanın yetkinliğe erişmesinde ve de toplumsal yaşamda rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamasında etkili olduğunu belirtmektedir. Ona göre, öyküde asıl üzerinde durulan hususun insanın affedici olduğu sürece hayattaki düzensizliklerin, bozuklukların, dengesizliklerin ortadan kalkacağı, rahat bir şekilde yaşamın devam edeceği, özellikle de bu rahatlığın vicdani bir rahatlık olduğu düşüncesidir. Öykü, affetmenin toplumsal anlamda insan ilişkilerini düzenlediği ve toplumu yapılandırdığı, dini anlamda da insanı huzura kavuşturduğu mesajını vermektedir.

b) Saygı: Bir insanın taşınması gereken temel özellerinden biri olan saygı, insanın önce kendisine olmak üzere diğer insanlara, canlılara ve tüm varlıklara değer vermek anlamına gelir. Saygılı olmak insanın karşısındaki kişiye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmasını gerektirir. Başkasının varlığına ve değerlerine duyarlı olmayı içerir. İnsanın kendisi dışındakilere

yönelmişliği açısından onların insanlıklarını anlamayı, varlıklarını ve değerlerini kabul etmeyi kapsar. Bu nedenle saygı en başta empati ile yakın ilişkilidir. Bunun yanında sevgi, sorumluluk, adalet, nezaket, itidal, tevazu, minnettarlık, hoşgörü gibi değerlerle de bağlantılı değerlendirilir (Hökelekli, 2013, ss. 39-40). İnsanların birbirine saygı duyması ve birbirlerinin haklarına riayet etmesi barış ve sükûnet ortamının sağlanması ve devamlılığı için gerekli bir değerdir (Nazıroğlu vd., 2019, ss. 180). Görüşlerine başvuru sınıf öğretmeni, saygı için hayatın içerisinde olması gereken olmazsa olmaz bir değer olarak bahsetmektedir. O, öyküdeki durumda olduğu gibi saygının olmadığı bir yerde kötülük, çirkinlik ve haksızlık gibi birçok olumsuz durumu yaşanabileceğinin aşikâr olduğunu söylerken saygı temeli üzerine atılmış her durum ve davranışın olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmektedir. Saygının temellerinin çok erken yaşlarda atılması gerektiğinin üzerinde duran din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, bütün insanların parmak izi farklı olduğu gibi duygu, düşünce ve kararlarının da farklı olduğunu bu nedenle bizlere uygun olmasa bile herkesin fikirlerine saygı duymak zorunda olduğumuzu ifade etmektedir. O, toplumda hoşgörünün, saygının oluşmasını istiyorsak öncelikle kendimizde ve ailemizde saygı kültürünün oluşmasını sağlamamız gerektiğini, kişinin bir saygısızlık yaptığında öncelikle kendisine olan saygısını kaybettiğini ve kendisine saygısı olmayan kişilerden de her türlü kötülük beklenebileceğini söylemektedir. Öyküdeki durumu değerlendiren din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, öyküye bakıldığında git gide artan saygısızlık dozunun bir köyün neredeyse tamamını yok etmeye kadar getirdiğini de vurgulamaktadır. Felsefe öğretmeni, bir kavram olarak saygının her insanın bildiği ama yaşayamadığı bir olgunluk olduğunu düşünmektedir. Ona göre, insan önce kendi gerçeklerine sonra diğer insanların gerçeklerine, toplumların gerçeklerine saygı duyup ona göre davranmayı bilmelidir. Saygı, insanın özgürlüğünü bile diğer insanların hak ve yaşamlarına karşı sınırlandırılmasını gerektiren, toplumun huzurunu, mutluluğunu ve sevgiyle geçinebilmesini sağlayan bir değerdir. Zaten öyküde de yükselen saygısızlığın bedelinin ağır ödendiğinin görüldüğüne dikkat çekmektedir.

Öyküde kaba ve hoyrat olmanın, densizliğin, kendini bilmezliğin örneklerine yer verilerek bunun karşısı bir değer olarak saygılı olmayı özendirici cümlelere yer verilmiştir. Aynı zamanda bir değer olarak saygının kazanılmasında rol model olmanın önemine de değinilmekte ve saygı ile empati yapma arasındaki bağ vurgulanmaktadır.

“Herkes bir ağızdan bağırıyor, kimin ne dediği anlaşılıyordu. Hep de kötü şeyler söylüyorlardı. Sen şusun, sen busun, hırsızsin, şıllığın tekisin, ihtiyar kayınpederini açıktan gebertiyorsun, beş para etmezsin vb.” (Tolstoy, 2021a, s. 32)

“Ya sen, seni dilenci, eleğimi çalıp deldin! Bizim omuz sırıgını da çaldın, geri ver!” (Tolstoy, 2021a, s. 32)

“Başlangıçta erkekler birbirlerine iftira ederken, sonraları gerçekten çalmaya, kötü yalanlar söylemeye başladılar. Kadınlarla, çocuklar da bu örneğe uydular.” (Tolstoy, 2021a, s. 34)

“Sen aile sahibi adamsın. Her şey senin sorumluluğunda. Peki, ailendeki kadınlara, çocuklara ne öğretiyorsun? Küfür! Daha geçenlerde küçük Taraska, Arina Teyze’ye sövüp sayıyor, annesi de dinleyip gülüyordu. İyi bir şey mi bu?” (Tolstoy, 2021a, s. 38)

“Sana küfrederlerse, susacaksın; nasıl vicdanları sızlayacaktır. Biri sana tokat atarsa öteki yanağını çevireceksin; hak ettiğini düşünüyorsa bir daha vursun. Fakat onun da vicdanı sızlar. Sakinleşip seni dinler.” (Tolstoy, 2021a, s. 38)

“Elini vicdanına koy biraz. Gereği var mıydı bunların? Sen bana küfür et, ben sana iki edeyim; küfür savurayım, sen bana bir tokat at, ben sana iki...” (Tolstoy, 2021a, s. 38)

Öyküde saygı değerine yönelik ifadeleri değerlendiren öğretim üyesi, saygıyı insanların birbirlerini kabul etmesi olarak görmekte ve saygı duymayı aynı zamanda karşımızdakini bir tanıma, bir bilme, varlığıyla onu kabul etmek anlamına geldiğini dile getirmektedir. Buna karşı saygısızlık karşımızdakinin varlığını hiçe saymaktır. Oysa saygının insanları birbirine bağlayan olumlu bir güç olduğunu söyleyen öğretim üyesi, saygının dilinin en güzel iletişim yolu olduğunu eklemiştir. Zaten öyküde de saygı temeli üzerine inşa edilmeyen ilişkilerin işleri iyice sarpa sardığı görülmektedir. Öğretim üyesi, saygı değerinin yerleşmesinde rol model olmanın önemini yadsınamayacağını eklemekte ve saygısızlığa saygısızlıkla karşılık vermenin yanlışlığını kabul ederken saygısızlığa karşı tepkisizliğin bir erdem olup olmadığı ya da bir tepki verilecekse bunun ne türden bir tepki olacağı üzerine düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir.

c) İyilik: Kelime anlamıyla hoşla gitmeyen, beğenilmeyen, fena, zararlı, tehlikeli, kaba, kırıcı gibi insan ve toplum için olumsuz anlamları olan kötülük genellikle bencillikle ve çıkarıcılıkla özdeşleştirilir. Kötülüğün karşına konumlandırılan bizatihi bir değer olarak iyilik ise genellikle hoşla giden, beğenilen, faydalı, latif, uygun, kazançlı, şayeste gibi manalara gelir ve karşılık beklenmeden yapılan şeyler iyilik olarak adlandırılır. İnsan ruhu ve vicdanı zor durumda olanlara, çaresizlere, muhtaçlara iyilik yaparak tatmin olur, huzur bulur (Çetin, 2021, s. 99). Bu nedenle insanları mutlu eden, hayatlarına anlam katan, insani ilişkileri geliştiren iyilik, insanın onu daha çok insan yapan yanındır. İyiliğin, iyiliği kötülük olmadan bilinmeyeceğinden öyküdeki kötülük olarak nitelendirilen olay ve durumlardan hareketle iyiliğin ne olduğu gösterilmiştir.

“Ne yapıyorsunuz çocuklar? Bırakın eski hesapları, büyütmenin işi, kin tutmamak iyidir. Kötülük eden kötülük bulur.” (Tolstoy, 2021a, s. 34)

“Kötü yapıyorsun Ivan, hem de çok kötü! Ona değil, kendine kötülük yapıyorsun. Onun sırtını paralıdıktan sonra rahatlayacak mısın?” (Tolstoy, 2021a, s. 37)

“Hayır, oğlum, bir şey gördüğün yok; kin senin gözlerini kör etmiş. Hep başkasının günahını görüyor, kendininkini kulak ardı ediyorsun. Ne diyordun? O daha kötüyümü! Kötülük eden bir tek o olsaydı, ortada kötülük kalmazdı. İki insan arasındaki kötülük sadece birinden mi çıkar? Kötülük iki taraflıdır. Onun yaptığı kötülüğü görüyorsun ama kendininkine gözlerin kapalı. Sadece o kötü olsa, sen hep iyi olsaydın ortada kin olmazdı. Onun sakalını kim yoldu? Tınazını kim dağıttı? Onu mahkemeye veren kim? Sadece onun yaptıklarını görüyorsun. Oysa sen de kötülük ediyorsun; asıl fena olan da bu.” (Tolstoy, 2021a, ss. 37-38)

“Geçenlerde bir asker Plevne’den bahsediyordu? Ne yani, sizin kavganız Plevne’den beter mi? İş mi bu yaptığımız? Büyük günah yahu!” (Tolstoy, 2021a, s. 38)

Tolstoy öyküsünü iyiliğin önemine değinerek bitirmektedir. “Birisi ona kötülük ederse intikam almaya değil, arayı düzeltmeye çalışıyordu; biri ona küfrederse aynı şekilde karşılık vermiyor, karşısındakine küfretmemeye çalışıyordu; kadınlara ve çocuklara da bunu öğretiyordu.” (Tolstoy, 2021a, s. 46)

Öyküdeki alıntılarını değerlendiren sınıf öğretmeni, yetişmekte olan yeni nesile, kendilerine kötülük yapılsa dahi buna kötülükle değil de iyilikle karşılık vermeleri gerektiğini aksi takdirde bu öyküde olduğu gibi ağır sonuçlarla karşılaşabileceğinin altını çizmektedir. O, sürekli olarak çocuklarımıza “İyilik yap denize at balık bilmezse halik bilir.” atasözünü hatırlatmamızı, onlara birbirlerine, büyüklere, yaşlılara ve engeli olan bireylere iyilik yapmalarını her defasında söylememiz gerektiğini belirtmektedir. Yalnız iyilik yaparken karşılık beklenmeden yapılması gerektiğinin de önemle vurgulanması gerektiğini eklemektedir. Benzer şekilde felsefe öğretmeni de öğrencilere insanın fitratında iyiliğin bulunduğu hatırlatılmasını ve onlara karşılık gözetmeden iyiliğe yönelmelerini her fırsatta telkin edilmesini söylemektedir. O, insanların mutluluğuna sebep olmak, onların sevinçlerine ortak olabilmeyi iyilik olarak tanımlamaktadır. İyiliğin topluma yayılmasını kalpteki kötülüklerin atılmasına bağlayan din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, mutlu olmak için öncelikle kötü düşüncelerden uzaklaşmayı ve kalplerdeki iyilikleri çoğaltmayı önemsemektedir. Öğretim üyesi, iyiliği bütün güzel mezziyetleri toplayan bir çatı olarak nitelendirmekte ve insan eylemlerini yöneten en üst değer olarak görmektedir. O, öyküde bunun açıkça görüldüğünü ifade ederken, iyiliğin her şeyin başı olduğundan ve insanların her şeyden evvel iyi bir insan olmak için çabalamaları gerektiğini akabinde mutlulukların geleceğinden söz etmektedir.

d) Yardımseverlik: İnsanlar arasında sevgiyi artıran ve dostluk bağlarını güçlendiren bir değer olarak yardımlaşma, insanların sahip oldukları şeyleri başkaları ile paylaşması demektir. Yardımseverlik yardım etmekten hoşnut olma durumudur. Yardımlaşma insanın kendisi dışındakileri de düşünebilmesidir. Bu yüzden sosyal ilişkileri kuvvetlendirir, birleştirici ve bütünleştiricidir. Saygı, sevgi ve hoşgörüyü pekiştirerek insanları mutlu yapar, huzurun oluşmasına ve devam etmesine destek olur (Nazıroğlu vd., 2019: 160). Öyküde aile bireyleri arasındaki yardımlaşmadan bahsedildiği gibi, komşu iki aile arasındaki düşmanlık başlamadan önceki mutlu ve mesut günlerdeki paylaşma ve dayanışma anımsatılarak yardımlaşmanın önemi anlatılmaktadır.

“Kadınlar hem erkeklerin ayakkabılarından çamaşırlarına kadar her şeylerini dikeyor, hem de tarlada çalışıyordu. Erkekler de ekinlerle uğraşıyordu. Buğdayları yetiyor, hatta ertesi yıla bile kalıyordu; yulaflarıyla da hem verdileri ödüyor hem de bütün ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Ivan’la çocukları rahatça yaşayıp gidiyordu.” (Tolstoy, 2021a, ss. 30-31)

“Kadınlara elek veya tekne, erkeklere kaba keten veya değiştirilecek bir araba tekerliği gerekince hemen bir evden diğerine koşulur, komşuluk gereği birbirlerine yardım ederlerdi.” (Tolstoy, 2021a, s. 31)

“Unları bitince karısı bana gelip, ‘Frol Amca biraz un verir misin?’ derdi; ben de, ‘Gir ambara, istediğin kadar al kadın!’ derdim. Atlarını getirecek kimseleri yoktu, ben de sana ‘Fırla Vanka, komşunun atlarını da getir!’ derdim. Bir şeyim eksik olunca gidip ondan isterdim. ‘Gordey Amca sende şu var mı, bana şunu veriver.’ derdim. O da ‘Al, Frol Amca!’ derdi. Bizim zamanımız böyleydi işte.” (Tolstoy, 2021a, s. 38)

Sınıf öğretmeni, çocuklara yardımseverlik denildiği zaman tıpkı öyküde ele alındığı gibi yardımsever olmayı arkadaşlık ve komşuluk ilişkisi çerçevesinde değerlendirdiklerinden söz etmektedir. O, bu nedenle çocuklara kendi aralarında ve yakın çevresindeki insanlarla yardımlaşmayı özendirmenin önemine değinmekte ve yardımlaşmanın sonrasında mutlulukların, iyiliklerin ve güzelliklerin çığ gibi büyüyerek arttığını çocuklara hissettirmenin gerekliliğini ifade etmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, insanlar arasında yardımseverliği yaymanın ehemmiyeti üzerinde dururken yardımseverlik için temiz hava gibidir, ne kadar çok yardımsever olursan o derece temiz hava alırsın demektedir. İnsanı aciz ve zayıf bir varlık olarak tanımlayan felsefe öğretmeni, insanın bazen başkalarının yardımına ihtiyaç duyabileceğinin bilincinde olarak yaşanmasını, gerektiğinde başkasının bir ihtiyacını gidermek için seferber olunmasını ve bundan haz duyulmasını yardımseverlik olarak görmektir. O, yardımseverliğin çağımızda insan ilişkilerinde en çok ihtiyaç duyulan değerlerin başında geldiğini söylerken çocuklara ve gençlere yardımsever olmayı aşlamak için çaba göstermeyi önemsemektedir. Çünkü başkalarına

yardım etmek sadece onlar için değil aynı zamanda yardım eden kişi içinde önemli bir mutluluk kaynağı olduğu unutulmamalıdır ve Mevlana'nın “Bir mum, diğer mumu tutuşturmakla ışığından hiçbir şey kaybetmez.” sözü hatırlatılmalıdır. Öğretim üyesi, yardımsever olmayı tüm insanları etkileyen ve hayatı anlamlı kılan bir unsur olarak görmektedir. Ona göre insan, hayatı başkalarıyla paylaşan bir varlık olduğu için diğer insanlarla ilişkilerde bulunmak ve iletişim kurmak kaçınılmaz olmaktadır. Bu bağlamda yardımseverlik ilişkileri ve iletişimi güçlendirerek hayatın olmazsa olmazları arasında yerini alır. Zaten Tolstoy'un öyküsünde de yardımlaşmanın güzellikleri aktarılmakta ve yardımlaşmanın yaratmış olduğu huzur dolu atmosfer betimlenmektedir. Toplumun ayakta kalması insanların dayanışma ve yardımlaşma içinde olmasına bağlı olduğu için yardımsever olma kazandırılması gereken temel bir değer olmak durumundadır. Bireyselleşmenin git gide hız kazandığı günümüz dünyasında yardımseverlik özellikle üzerinde durulması gereken bir değerdir. Bu nedenle çocuklar ve gençler arasında birbirine destek olmayı, birbirini koruyup kollamayı özendirmek gerektiğini söylerken yardımlaşmanın sadece ihtiyaç sahibi insanlara maddi destek sağlamak olmadığını bazen birinin derdini dinlemenin ve ona umut vermenin de bir yardım olduğunu unutmamak gerekir.

e) Çalışkanlık: Bir şey yapmak, oluşturmak ya da bir işi ortaya çıkarmak için gayret etmek, çaba sarf etmek ve emek harcamak çalışmak olarak tanımlanır. Tembelliğin ve sorumsuzluğun zıddı olarak çalışkanlık insanı belirlemiş olduğu hedeflere ulaştırır. Çalışkanlığın insanın kâinatın genel düzeni içindeki amacını yerine getirmesi bakımından evrensel, toplum içinde yaşama olanağı bulabilmesi ve üretime katılması açısından sosyal ve varoluş bilinci uyandırmasıyla psikolojik boyutları mevcuttur (Nazıroğlu vd., 2019, s. 154). Öyküde de Ivan'ın babası ona komşusu ile arasındaki gereksiz düşmanlık yüzünden boş işlerle uğraştığını ve zamanını lüzumsuzca harcadığını hatırlatarak çalışkan olmaya yönlendirmektedir. Toplumda herkes bir şeyler yapacak, bir şeyler üretecek ki hem bireysel ihtiyaçlar hem de toplumun ihtiyaçları giderilsin. Dolayısıyla çalışma ve üretme sorumluluğu kazandırılması gereken bir değerdir (Çetin, 2021, s. 111).

“Kartal gibi oğullar yetiştirdin, keyfince yaşayabilir, işleri büyütebilirdin, ama elindeki avucundaki de gittikçe azaldı. Peki neden? Hep aynı sebepten. Gururun yüzünden. Çocuklarınla birlikte tarlaya ekine gideceğine, ya düşmanını dava etmeye ya da dalavereci avukatların peşine koşuyorsun. Tarlayı zamanında sürmez, zamanında ekmezsen toprak ana sonra sana hiçbir şey vermez. Bu yıl neden yulafın yok? Ekecek vaktin mi oldu? Şehirden gelip ekmeye fırsat mı buldun? Peki, mahkemede ne kazandın? Boynuna yük sadece.” (Tolstoy, 2021a, s. 39)

Çocuklara, *Ağustos Böceği ile Karınca* fablı üzerinden her manada çalışkan olmayı kazandırmaya çalıştıklarını söyleyen sınıf öğretmeni, Tolstoy'un bu öyküsünün de çalışkanlık değerini kazandırmada

kullanabileceğini söylemektedir. Çünkü öykü boş işlerle uğraşmaktansa, hele ki kin, nefret ve intikam peşinden koşmaktansa çalışmayı ve üretmeyi amaç edinmeyi göstermektedir. Çalışmak ve çalışkan olmak insanı kötülüklerden alıkoymaktadır. Amaçsız, boş boş gezen insan her türlü kötülüğe bulaşabilir. Çalışmak insanı diri tuttuğu gibi kötülerden de uzaklaştırır. Bu nedenle çocuklarımıza çalışmayı sevdirmeliyiz. Felsefe öğretmeni de çalışkanlığı evvelden beri *Ağustos Böceği ile Karınca* fablı ile anlatılageldiğinden söz ederken hayatın da kahramanları insan ve doğa olan bir hikâye olduğunu belirtmektedir. Ona göre çocuklara ve gençlere hiçbir şeyin emek vermeden, çaba sarf etmeden elde edilemeyeceğinin bilincini, kazanmak için ter dökmenin kutsallığını öğretmeliyiz. Hayata hazırlanmanın basamağını oluşturan çalışkanlık çok çalışmak değil, sürekli çalışmaktır. Bir elin çalışması bin elin kuru duasından daha hayırlı olduğunu düşünen din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, bugün, dün yaptıklarımızdan daha fazla bir şeyler yapmıyorsa çalışkan olduğumuzun söylenemeyeceğini ifade etmektedir. Öğretim üyesi, bir işte başarılı olma çabası olarak ele aldığı çalışkanlığın günümüz dünyasında altının oyulduğuna dikkat çekmektedir. O, önceleri kendi hayatlarını sürdürmek ve toplumsal yaşama katkı sağlamak için çalışan ve üreten insanların artık kısa ve kolay yoldan, emek harcamadan, zahmetsizce hedefe ulaşmanın peşinde koştuklarını dile getirmektedir. Ona göre günümüz dünyasına bakıldığında insanların pek çoğunun şans oyunları zengin olmanın, like toplayarak ün yapmanın ya da adamını bularak köşeyi dönmenin hesabını yaptıklarını ve çalışmak ya da çalışkan olmak gibi bir beklentilerinin olmadığını belirtmektedir. O, özellikle çocukların bu durumdan korunması gerektiğini vurgularken erken yaşlardan itibaren çocuklara çalışma alışkanlığı kazandırmanın önemli olduğuna değinmektedir.

f) Sözünde durma: Ahde vefa manasına gelen verdiği sözde durmak, insanın yaşamına anlam katan değerlerden biridir. Kişinin güvenilirliğinin bir göstergesi olarak ahde vefa; verilen söze, içilen anda, edilen yemine bağlılıktır. Bu yüzden toplumsal yaşamda verdiği sözde durmayan insanlar güvenilmez olarak addedilirken, ahde vefa gösteren insanlar haysiyetli ve şahsiyetli olarak görülmektedir. İnsanların verdiği sözde durması ve verdiği sözün gereğine uygun davranması insani derinliğin belirtisidir. Bu bakımdan yüksek bir haslet olarak verdiği sözde durmak ahlakiliğin ölçütüdür (Çetin, 2021, s. 89). Öykünün sonlarına doğru, Ivan ile ölüm döşeginde olan babası arasında geçen konuşmada yaşlı adam oğluna “Bana bak Vanya, yangını kimin çıkardığını söylemeyeceksin.” (Tolstoy, 2021a, s. 46) demektedir. Babasına verdiği sözü tutan Ivan, Gavriilo’yu ele vermemiş ve hiç kimse yangının nedenini öğrenememiştir. Gavriilo’nun kendisi bile bu duruma çok şaşırırsa da Ivan’ın babasına verdiği sözü tutarak Gavriilo’yu ele vermemesi tüm köy için huzur ve mutluluğun tekrardan sağlanmasına vesile olmuştur.

Bir değer olarak sözünde durmayı ele alan sınıf öğretmeni, anne ve baba sözünde duran bireyler olursa onların çocuklarının da sözünde duran bireyler olmasının çok yüksek olduğunu ifade etmektedir. O, çocukların genelde anne ve babasının sözünü dinlediklerini ve onların davranışlarını taklit ettiklerini belirtmektedir. Ona göre, anne ve baba öncelikle birbirlerine verdikleri sözlerde durmalı ve birbirlerine karşı tutarlı olmalıdırlar ki bunu gören çocukları da kendilerine karşı aynı şekilde davranılacağını anlasınlar. O, böyle bir ortamda yetişen çocuğun zaten sözünde duran bir birey olarak yetişmesinin mümkün olduğunu düşünmektedir. Öyküdeki duruma işaret eden sınıf öğretmeni, öykünün başından sonuna kadar Ivan'ın babasının düşüncelerinde ve davranışlarındaki tutarlılığın nihayetinde oğlunun babasına hak vermesine neden olduğunu, bu durumun Ivan'ın babasına söz vermesini kolaylaştırdığını, verdiği sözü tutmasını sağladığını ve bunun sadece iki aile arasına değil, tüm köye esenlik ve sevinç getirdiğini söylemektedir. Konu üzerine düşüncelerini açıklayan felsefe öğretmenine göre, sözünde durmak ya da ahde vefa insanın kişiliği üzerinde etkili olan ve insanı insan yapan değerlerden biridir. Onun için verdiği sözde durmak, kişinin kemalini göstermektedir. Bunu, insanların güvenini kazanmanın bir yolu olarak değerlendirmektedir. Buna örnek olarak Hz. Muhammed'in "Muhammedü'l-emîn" lakabıyla anılmasının nedeninin insanların güvenini kazanmasına, bunu da sözünde durmasına bağlamaktadır. O, sonucu ne olursa olsun kişinin verdiği sözden dönmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca bir insan, kendisine söz veren kişiden sözünde durmasını beklediği gibi kendisinin de verdiği sözleri tutması gerektiğinin üzerinde önemle durmaktadır. Konu hakkında açıklamalarda bulunan din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, nasıl ki bir binanın temellerinin sağlamlığı onun yıkılmamasını, ayakta kalmasını sağlıyorsa insanın sözünde durması da onun kişiliğinin sağlamlığını gösterir demektedir. O, insanın karakteriyle arasında pamuk ipliği kadar bir incelik vardır, o da sözünde durmasıdır diye eklemektedir. Sözünde durmayı dostluğun ve samimiyetin nişanesi olarak niteleyen din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, insanı yarı yolda bırakmayan ve verdiği sözü tutan kişi olan arkadaşın, insanın sırtını sağlamca yaslayacağı bir kaya misali "arka taş" ifadesinden doğduğunu bildirmektedir. Sözünde durmanın toplumsal yapının tesisi ve sürekli hale getirilmesi ile toplumsal ilişkilerin sağlanması ve dengede tutulması için ön planda tutulması gerektiğini dile getiren öğretim üyesi, öyküde Ivan'ın babasına verdiği sözü tutması ile toplumsal anlamda dirlik, düzen ve rahatlığın oluştuğunu açıklamaktadır. Bununla birlikte öğretim üyesi, sözünde durmanın hem dinsel hem de kültürel boyutuna dikkat çekerek Hıristiyanlık ve Yahudiliğin temelinde ahidleşmenin (söz vermenin) bulunduğundan söz etmektedir. Kuran-ı Kerim'in mümin kişileri Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlar olarak tanımladığını, Hz. Muhammed'in verdiği sözde durmamayı münafıklığın üç alametinden biri olarak gördüğünü ilave etmektedir. O, "Hayvan yularından, insan sözünden tutulur.", "Er olan sözünde durur.", "Söz namustur." atasözleri ile sözünde

durmanın Türk kültür dünyasındaki yerine değinirken Batılı yaşama biçimlerinin değerler alanında yarattığı yozlaşmanın ahde vefayı da öldürdüğünden söz etmektedir. Ona göre, modern yaşamın dayatmaları ve zorunlulukları ile modernizmden kaynaklanan ahlaki bozulma ve çürümeler vefasızlık, sadakatsizlik, sözünden dönme, aldatma ve kandırma gibi olumsuz durumların ve örneklerin görülmesine sebep olmaktadır.

g) Anne ve babaya itaat: Bir çocuğun ahlaki bakımdan iyi yetiştirilmesi anne ve babanın en önemli görevleri arasındadır. İyilik, dostluk, cömertlik, paylaşma, adalet, empati gibi pek çok değerlerin temeli çocuklukta aile vasıtası ile atılır. Bu nedenle aile için ahlak ve değerler eğitiminin ocağıdır diyebiliriz. Anne ve baba, çocukları için iyi bir rehber ve uygulayıcı model olurlarsa çocuklarının hayata bakış açıları ve hayattaki mücadeleleri daha sağlam ve sağlıklı olur (Ulusoy, 2021: 254). Bunun yanında çocukların da onların haklarına riayet etmeleri gerekir. Bu hususta çocuklar var olmalarının vesilesi olan anne ve babasını halis bir sevgiyle yürekten severek onlara saygı ve hürmet göstermeli, itaat etmeli ve onlara karşı yumuşak sözlü olmalıdır. Anne ve baba bir ihtiyaç halindeyken onları minnet altında bırakmadan ve karşılık beklemeden mümkün olduğunca onlara yardım etmelidir. Ayrıca onların vasiyetlerini ve iyi amellerini onlar hayattayken de vefat ettikten sonra da devam ettirmelidir (Kaymakcan ve Meydan, 2020, s. 130). Tüm öykü boyunca Ivan'ın babası başta Ivan olmak üzere tüm ev halkına affedici olmayı, iyilik yapmayı, saygılı davranmayı, yardımseverliği, çalışmayı ve üretmeyi öğütlemekte, fakat hiç kimse ihtiyarın sözlerine kulak asmamaktadır. Yaşanan onca felaketten sonra Ivan'ın son nefesini vermekte olan babası ile yüzleşmesinde “Bilmiyorum babacığım, bundan sonra nasıl yaşayacağımızı bilmiyorum.” (Tolstoy, 2021a, s. 46) diyerek yaşadığı pişmanlığı ifade ederken babası da onu Tanrı'nın izniyle yaşayacaksınız diye teselli etmekte, başkasının bir günahını örterse Tanrı'nın onun iki günahını affedeceğini söyleyerek yine onu iyiye, doğruya ve güzele yöneltmektedir. Tüm bu yaşananların üzerine Ivan, babasının sözünü dinleyerek Gavriilo'yu affetmiş ve onu ele vermemek için babasına söz vermiştir. Böylece babasına olan itaatini ve hürmetini göstermiştir. Bundan sonra Ivan ve Gavriilo tıpkı babaları gibi iyi komşular olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ivan, babasının ona dediklerini ve Tanrı'nın emirlerini asla unutmamıştır. Acı bir tecrübeyle öğrenmiştir ki kıvılcımı söndürmeyen ateşi zapt edememektedir.

Bunu konu hakkında sınıf öğretmeni, anne ve babanın her zaman çocuklarına iyiyi ve doğruyu göstererek onları ahlaki meziyetlerle donatmaları ve onlara değerlerle yüklü bir hayat sunmaları gerektiği üzerinde durmuştur. Ona göre, anne ve baba iyi insan olmada ve iyi bir yaşam sürmede çocuklarına örnek olmalıdır. Buna karşı çocuklar da iyi bir insan olma yolunda anne ve babanın izinde gitmelidir. Çünkü anne ve baba, hayatta birçok şeyi tecrübe etmiş bireyler oldukları için iyilikte anne ve babanın sözünü dinleyen çocuklar her zaman kazançlı çıkarlar. Bu noktada öyküye değinen sınıf

öğretmeni, Ivan'ın en başından beri babasının sözlerine kulak verip ona itaat etseydi başına bu kadar felaketlerin gelmeyeceğini düşünmektedir. Felsefe öğretmeni, anne ve babaya karşı itaati onların sözünü dinleyerek rızalarını kazanmak olarak değerlenmektedir. Ona göre, çocukların, onlar için her türlü fedakârlığı yapan anne ve babasına karşı büyük sorumlulukları vardır. Bunların en başında onları memnun etmek gelmektedir. Bu memnuniyet ise onların sözlerini dikkate alarak kazanılmaktadır. Anne ve babasının sözlerini dikkate alan çocuklar onların rızalarını kazanırken aynı zamanda kendi içsel huzur ve mutluluğu da elde etmektedir. Öyküden örnek göstererek konuya açıklık getiren felsefe öğretmeni, eğer Ivan babasını memnun etmek adına onun sözünü dinleseydi hem babasının rızasını kazanmış hem de yaşanan felaketlerin önünü kesmiş olurdu ve böylece mutlu ve huzurlu olurdu demektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenine göre, Allah'ın emir ve yasaklarını çocuklarına anlatmak ve yaşantılarıyla bunu çocuklarına göstermek anne ve babanın görevleri arasındadır. O, buna uygun olarak öyküde de Ivan'ın babasının sürekli ona Tanrı'nın emir ve yasaklarını hatırlattığını, fakat Ivan'ın bunları pek önemsemediğini ve aldırış etmediğini ileri sürmektedir. Oysa Ivan, kendisine Tanrı'nın emir ve yasaklarını hatırlatan babasının sözlerini umursaması gerekirdi. Çünkü din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, anne ve babasının sözünü dinleyen ve onlara itaat eden kişilerin anne ve babasını memnun ettiği gibi Allah'ın sevgisini kazandığını söylemektedir. Bunun yanında cenneti kazanmanın yolunun anne ve babayı razı etmekten geçtiğini de ifade etmektedir. Öykünün sonunda Ivan'ın artık babasının dediklerini ve Tanrı'nın emirlerini aklından çıkarmamasının bu farkındalığa ulaştığını gösterdiğinden söz eden din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, anne ve babaya itaat etmenin, saygı göstermenin, hürmette bulunmanın ve onların sözünü dinlemenin üç semavi din için çok önemli bir değer olduğunu dile getirmektedir. Öğretim üyesi için anne ve babaya itaat etme, çocukların onlara yönelik tüm sorumluluklarını yerine getirmeleri manasına gelmektedir. O, bunu anne ve babanın evlatları için yaptıkları bütün fedakârlıklara karşı çocukların onlara olan bir vefa borcu olarak görmektedir. Öğretim üyesine göre, anne ve baba, çocuklarını büyütürken ve yetiştirirken türlü türlü zahmet ve çabaya girmekte, özveride bulunmakta, zorluklara göğüs germekte ve tabiri caizse tüm varlıklarını çocukları için seferber etmektedir. Bu yüzden onların ömür boyu teşekkürü ve büyük bir saygıyı hak ettiğini belirtmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Değerler eğitimi bakımından incelemek için özellikle seçilen Tolstoy'un *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* isimli öyküsünde kazandırması beklenen temel değer "affetme" olarak tespit edilmiştir. Öykünün ana fikri bu değer üzerine inşa edilmiştir. Buna ilaveten sözü edilen öyküde "saygı", "iyilik", "yardımseverlik", "çalışkanlık", "sözünde durma", "anne ve babaya itaat" kazanılması beklenen diğer değerler olarak

saptanmıştır. Öyküde var olan değerler telkin yoluyla, nasihat etme şeklinde verilmiştir. Günümüz dünyasının her türden insan ilişkilerine bakıldığında ya da toplumların, toplulukların, milletlerin ve devletlerin ilişkilerine göz atıldığında bir anlık öfkenin ve hıncın kurbanı olan insanların, milletlerin ve devletlerin içine düştükleri kötü durumun öykünün kahramanı Ivan'ın durumundan farksız olmadığı kolayca sezilecektir. Öykünün ana fikrinde de belirtilmeye çalışıldığı gibi işlerin daha fazla ilerleyerek büyük zararlara dönüşmesini önlemek adına kıvılcım daha küçükken kontrol altına alınmalı, en başından müdahale edilmelidir. Büyüyeceği belli olan bir tehlikenin önüne geçmenin yolu ise öyküde affedici olmaya dayandırılmaktadır. Affedici olmanın kişiyi rahatlattığı, özgür kıldığı ve büyük tehlikelerden koruduğu, aksi bir durum olan suçlamanın, öfkenin, kinin ve hıncın insanı tutsak ettiği ve olumsuz durumlar yarattığından söz edilmektedir. Bu noktada köyünün çoğu yanıp küle döndükten sonra Ivan'ın diline doladığı "Sap demetini alıp çiğneyeydim keşke!" serzenişi çok manidar ve düşündürücüdür. Aslında Ivan, işler bu raddeye gelip de iş işten geçmeden daha en başından affedici olmayı deneyerek ateş bir kıvılcımken onu söndürmeyi başarmalıdır. Öyküyü okuyan daha hayatın başında olan çocuklar ve gençler affedici ve bağışlayıcı olmanın aslında bir güçsüzlük olmadığı aksine insanları büyük tehlikelerden ve zararlardan koruduğunu, tatsız bir durumu uzatmanın ve onu öç alacak bir mevzuya dönüştürmenin herkesi üzecek ve yaralayacak bir hale geleceğini idrak edecektir. Ayrıca kötülükten bir hayır gelmeyeceği ve kötüler er ya da geç kaybedeceği için iyilik yapmaya teşvik edilmenin gereğini anlayacak, saygılı olmanın kişinin hem kendisine hem de başkasına değer vermek olduğunu ve insani ilişkileri geliştirdiğini kavrayacak, yardımlaşmanın bağları güçlendirdiğini görecek, çalışmanın ve çalışkan olmanın insanı boşluğa düşmekten ve kötülöklere bulaşmaktan alıkoyduğunu fark edecektir.

Okullarda değerler eğitimi ile en temelde öğrencilere insani değer ve erdemlerin kazandırılması, değerlere karşı duyarlılık oluşturulması ve değerlerin davranışa dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları risk ve tehditlerden koruyarak mutlu ve huzurlu bir toplumun oluşmasına katkı sağlayan şefkat, merhamet, sevgi, fedakârlık, alçakgönüllölük gibi birçok değerın öğrencilere kazandırılması gerektiği konusunda eğitimciler hemfikir olmasına rağmen değerler eğitimin nasıl yapılacağı ve nasıl uygulanacağı hususunda zorluk yaşamaktadırlar. Bu kapsamda hikâye anlatımının değerler eğitimine büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü geçmişten günümüze kadar uzanan hikâye anlatma geleneğinin eğitsel ve ahlaki işlevi olduğu bilinmektedir. Temsil getirme esasına dayanan hikâye anlatımında bu temsiller insanlara iyi ve kötünün göstericisi niteliğindedir. Bu nedenle hikâye anlatımı kişinin erdemli ve olgun bir insan haline dönüşmesi için eğitici bir rol üstlenmektedir. Öyle ki hikâyelerde birçok değer çeşitli tipler ve onlara ait davranışlar ile somutlaşmakta ve insanlar için örnek teşkil etmektedir.

Tolstoy'un eğitici yönü ve ahlaki meselelere olan eğilimi düşünüldüğünde *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* adlı öyküsü değerler eğitimi kapsamında ilkokul ve ortaokul öğrencileri için yararlanılabilecek kaynak bir kitap olarak kullanılabilir. Çünkü yaşamın içinde her ne kadar istenmese de insanlar arasında tartışmalar ve kavgalar yaşanmakta, insanlar birbirlerine nefretle bakabilmekte, öfke ve kin biriktirebilmektedir. Bu gibi durumlara okullarda öğrenciler arasında da rastlanmaktadır. O zamanlarda öğrencilere uzun uzun vaaz vermekten, arka arkaya nasihatleri sıralamaktansa etkileyici bir anlatımla paylaşılan bu öykü bir eğitim aracına dönüşebilir. İlkokullarda sınıf öğretmenleri öğrencilerin düzeyine göre hazırladıkları çeşitli etkinlikler ile değerleri öğrencilerin yaşamında uygulamalarını ve alışkanlık haline dönüştürmelerini sağlamaktadır. Bu kapsamda Tolstoy'un bu öyküsü sınıf öğretmeni tarafından sınıf içi etkinliklerde öğrencilere anlatılabilir ve öykünün konusu üzerine öğrencilerle değerlendirmeler yapılabilir. Öğretmen, öğrencilere öyküden kesitler sunarak öykü kahramanlarının sözlerini ve davranışlarını onaylayıp onaylamadıkları hakkındaki konuşabilir. Sınıfta öykünün canlandırılması yapılabilir. Konuyla ilgili resim, şiir, kompozisyon hazırlanabilir ve bunlar duvar gazetesinde veya panolarda sergilenebilir. Değerler eğitimi tüm derslerin içinde yer aldığı için bu öykü ortaokulların programında yer alan Türkçe dersi, sosyal bilgiler dersi, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi içinde yapılacak değerler eğitimi etkinliklerinde materyal olarak kullanılabilir. Değerler eğitiminde amaç öğrencilere sadece değerlerle ilgili bilgilendirme yapmak olmadığı için ortaokullardaki öğrenciler için bu öyküde geçen içerik kullanılarak hazırlanacak çeşitli etkinliklerle değerın yaşam biçimi haline gelmesi ve öğrencilerde davranış özelliğine dönüşmesine katkı yapılabilir. Örneğin öğrenciler arasında münazara düzenlenerek öyküde geçen olay ve durumlar tartışmaya taşınabilir. Öğrencilerin öyküde anlatılanlar ile güncel hayattaki benzerleri arasında ilişki kurmaları ve değerlendirme yapmaları sağlanabilir. "Ben olsaydım ne yapardım?" etkinliği ile öğrencilerin öykü kahramanlarının yerinde olsalardı nasıl davranırlardı konusunda beyin fırtınası yapılabilir. Bunlara ilaveten konu ile ilgili görüşleri alınan Türk dili ve edebiyatı öğretmeni ise ortaöğretim kurumlarındaki Türk dili ve edebiyatı dersi içerisinde bulunan "hikâye" ünitesi bağlamında Tolstoy'un *Kıvılcımı Söndürmeyen Ateşi Zapt Edemez* adlı öyküsünün incelenebileceğinden, tespit edilen değerlerin, rol oynama ve canlandırma esasına dayanan tiyatro etkinliği üzerinden değerlendirilebileceğinden ve bu yolla öğrencilerde değerler eğitimi açısından bir bilinç oluşturabileceğinden söz etmiştir. Değerler eğitimi açısından ele alındığında tiyatrunun farkındalık yaratmadaki güçlü etkisine ve tiyatrunun insanlar arası ilişkileri değerlendirmedeki önemli rolüne değinen Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, bu hikâyede yer alan affetmenin insanı yücelteceğini, kişiye ve topluma mutluluk ve güven vereceğini, farklılıkların saygı içinde ele alınırsa zenginlik kaynağı olarak karşımıza çıkacağını, iyilik yapmanın tüm insanlığa ne kadar çok şey kazandıracağını, yardımsever

olmanın insana ve çevresine birçok katkı sağlayacağını, hayata atılmanın bir gereği olarak çalışmanın ve çalışkanlığın herkese fayda getireceğini hikâyeden esinlenerek hazırlanan bir tiyatro oyunu ile sunulmasının öğrenciler için daha güzel bir yol gösterici olabileceğinin önemini vurgulamıştır.

Tolstoy'un bu öyküsü üniversitelerin eğitim fakültelerinin ders içeriklerinde bulunan doğrudan değerler eğitimi, karakter eğitimi ve eğitimin ahlak ve etik boyutuna yönelik derslerde ve dolaylı olarak da diğer derslerde bu konulara ilişkin kazanımlara ulaşabilmek için incelenecek eserler arasında kabul edilebilir, değerler eğitimi için yol gösterici olabilir. Üniversite öğrencileri bir materyal olarak bu öyküyü kullanarak bazı değerlerin öğretimi ile ilgili proje ve uygulama önerileri geliştirebilir, etkinlikler hazırlayabilir. Örneğin drama yoluyla bu öyküdeki temel değer olan affetmenin yüceliğine yönelik bir farkındalık oluşturabilirler.

Çocuklar ve gençler için birbirinden güzel öyküler yazan Tolstoy'un diğer öyküleri de değerler eğitimi için bir materyal olabilir. O, *Kızlar Bıyıklarından Akıllıymış*, *Kurt ile Yaşlı Kadın*, *Yalancı*, *Çiftçi ve Armağanı* gibi birçok öyküsüyle dostluğu, kardeşliği, doğruluğu, dürüstlüğü, dayanışmayı, paylaşmayı yetişen yeni neslin yüreğine işleyebilir. Bu konuda düşüncelerine başvurulmuş Türkçe öğretmeni; Tolstoy'un eserleri aracılığıyla bütün insanları yüce bir ahlaka ulaştırabilmek için mücadele ettiğini belirterek onun, öyküleriyle insanların hayatlarının her anında tanık olabileceği çirkinliklere ve kötülüklerle karşı bir savaş açtığını ifade etmiştir. O, Tolstoy'un özellikle *Açık İtiraf* ve *Hayat Yolu* adlı eserlerinin değerler eğitimi için çok yararlı olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, Tolstoy'un *Notes of a Billiard Marker* (Bilardo İşaretleyicisinin Notları) adlı öyküsünde boş yaşanan bir hayatın, hayal kırıklığı ile sonlanacağına dikkat çekerek insanların hayatlarını verimli ve anlamlı kılması gerektiğini anlattığını söylemiştir. Tolstoy'un *Üç Oğul* adlı eserinde insanların mal, mülk sahibi olmaktan çok iyilik yaptıkça bu dünyada mutlu olabileceklerini, *Karma* adlı eserinde insanların içinde var olan sevginin tüm kötülükleri ve olumsuzlukları yenebilme gücünün olduğu konularına yer verdiğinden bahseden Türkçe öğretmeni, Tolstoy'un eserlerinde geçici insan hayatının iyilik üzerine kurulması ve iyilik yapmanın mutluluğun ön koşulu olduğunu insanlara yansıtıma çalışmasının altını çizmiştir.

Ayrıca sadece Tolstoy değil başka ustaların eserleri de değerler eğitimi için bir materyale dönüştürülebilir. *Dede Korkut Hikâyeleri*, Ömer Seyfettin'in öyküleri, Mevlana'nın *Mesnevi*'sinden seçme hikâyeler, Mehmet Akif'in *Safahat*'ı, Carlo Collodi'nin *Pinokyo*'su, Moliere'in *Cimri*'si, Honore de Balzac'ın *Goriot Baba*'sı buna örnek olarak verilebilir.

Kaynakça

- Ata, B. (2015). *Bir eğitimci olarak Leo N. Tolstoy ve Yasnaya Polyana okulundaki uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Aydın, M. Z., & Akyol Güler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler- etkinlikler-kaynaklar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bazı bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Siyasal Kitabevi.
- Birekul, M. (2021). Din, bilim ve sanata karşı: Ahlak arayışında sıra dışı bir yaşam, Tolstoy. *Bilimname*, 44, 371-389. <https://doi.org/10.28949/bilimname.842375>
- Bozkurt, E. (2021). Karakter eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. B. Özer (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (ss. 1-26). Pegem Akademi.
- Çetin, N. (2021). *Değerler eğitimi*. İmbik Yayınları.
- Demir, N. (2020). *Lev Nikolayeviç Tolstoy'un anarşist eğitim kuramı ve Yasnaya Polyana Okulu* (Tez No: 623629) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Efil, Ş. (2020). Tolstoy'da sanatın din ve ahlakla ilişkisi. *Flsf Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 473-496. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1276245>
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler*. Dem Yayınları.
- Ilıca, S. (2023). L. N. Tolstoy'un dinî- ahlaki felsefesinde kötülüğe karşı koymama ilkesi: Diriliş romanı örneğiyle. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 32, 1491-1504. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1252900>
- Kalfa, Z. (2015). Tolstoy'un sanat fikri: Rus yazar Tolstoy'un "Sanat Nedir?" isimli eseri üzerine inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları Dergisi*, 32, 111-124. http://sanatyazilari.hacettepe.edu.tr/img/1549591472015__9789544940i.pdf
- Kansu, N. A. (2016). *Bir eğitimcinin kaleminden öğretmen Tolstoy*. Telgrafhane Yayınları.
- Kaya, M., & Taşkın, O. (2019). Okulda değerler eğitimi. Mustafa Köylü (Ed.), *Teoriden pratiğe değerler eğitimi içinde* (ss. 89-114). Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2020). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. Dem Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Edebiyat kuramları: Tanım-tenkit-tahlil*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Moran, B. (1998). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. Cem Yayınevi.
- Moulin, D. (2018). *Eğitici Tolstoy*. (Ö. Akçay, Çev.). Hece Yayınları.
- Nabokov, V. (2017). *Rus edebiyatı dersleri*. (Y. Yavuz, F. Özgüven & A. Nihal Akbulut, Çev.). İletişim Yayınları.
- Nazıroğlu, B., Gün, A., İnan Kılıç, A., & Kaya, F. (2019). Temel ahlaki değerler. M. Köylü (Ed.), *Teoriden pratiğe değerler eğitimi* içinde (ss. 137-210). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Pala, A. (2021). Lev Nikolayeviç Tolstoy'un "İnsan Ne İle Yaşar" adlı hikâyesinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(44), 8420-8431. <https://doi.org/10.26466/opus.936472>
- Şanlı, E. (2021). Değerler eğitimine yönelik öneriler. B. Özer (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi* içinde (ss. 281-301). Pegem Akademi.
- Tolstoy, L. N. (2021a). Kıvılcımı söndürmeyen ateşi zapt edemez. (K. Karasulu, Çev.), *İnsan neyle yaşar?* içinde (ss. 29-46). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tolstoy, L. N. (2021b). *Sanat nedir?* (M. Beyhan, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K., & Arslan, A. (2019). Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi. R. Turan & K. Ulusoy (Eds.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (ss. 1-16). Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. (2021). *Karakter, değerler ve ahlak eğitimi*. Pegem Akademi.
- Uygur, N. (2009). *İnsan açısından edebiyat*. Yapı Kredi Yayınları.
- Üngüt Taşkın, S. (2021). Değerler eğitiminde edebi eserlerden yararlanma örneği: L. N. Tolstoy'a ait "İnsan Neyle Yaşar?" kitabının içerdiği değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 24-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tissejournal/issue/71197/1144276>
- Wilson, A. N. (2019). *Tolstoy*. (N. Elhüseyni, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.